

DE ZEUMER

Heemkundevereniging

1996-4

**MAAS
EN
SWALMDAL**

Beesel/Reuver/Belfeld/Swalmen
Postbus 4643
5953 ZG Reuver

Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal heeft de gemeenten Belfeld, Beesel en Swalmen als werkgebied. De vereniging stelt zich tot doel de kennis van en de belangstelling voor het eigen heem te bevorderen en te streven naar het behoud, herstel en bescherming van die waardevolle cultuurelementen die eigen zijn aan het heem.

De vereniging tracht dit doel te bereiken door o.a. onderzoek van bodem en archieven, het verzamelen en exposeren van streekeigen voorwerpen van geschiedkundige waarde, het houden van lezingen, cursussen, excursies en het publiceren van bevindingen van de leden.

Redactie: Jan Geerlings
Loe Giesen
Wim Hoezen
Coby Klinkhamer - van den Assem

Redactie-adres: Paulus Potterstraat 5
5953 JG Reuver

Bezorgers: Beesel:
Jan Geerlings

Swalmen:
Arie de Wit

Reuver:
Lambert Niemans

Belfeld:
Twan Ernst

De Zeumer is het kwartaalblad van heemkundevereniging Maas- en Swalmdal. Leden ontvangen dit blad alsmede het jaarboek voor f 32,50 per jaar.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de ingezonden stukken. Overdrukken met vermelding van de bron zijn uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming.

Inhoud

Inhoud	1
Van de redactie	2
Programma 1e halfjaar 1997	3
Bestuursmededelingen.	4
Tentoonstellingen in de regio	5
Genealogische kontaktmiddagen.	6
Onderzoek naar de watermolen van Maalbeek	7
De Offenbeekse Boys	11
Dataschurk op Internet	14
Belfeld 100 jaar geleden	21
Aanwinsten bibliotheek	22
Volksvoeding 1874	24
Zomaar een bidprentje	25
Georgiërs in Reuver (1944)	26
Limburgs Dialek.	29
Officialaat Bisdom Roermond (5, slot)	30

Van de redactie

Op deze bladzijde leest u altijd een stukje *van* de redactie, deze keer is de meeste ruimte gereserveerd voor een *aan* de redactie...

Hulde aan de Redactie

Toen wij 'De Zeumer' 1996-3, uiteraard na deze zoals altijd met veel belangstelling gelezen te hebben, op het stapeltje 'Zeumers' legden om deze goed te bewaren, viel het ons ineens op dat dit stapeltje intussen uitgegroeid was tot een ferme stapel.

In 1990 kwam de eerste 'Zeumer-nieuwe stijl' uit, of met andere woorden al zeven jaar ontvangen de leden van onze heemkundevereniging dit verenigingsorgaan meermalen per jaar.

Van continuïteit gesproken! Bij veel verenigingen wordt een dergelijke uitgave voor de leden met veel elan aangepakt, maar verdwijnt vaak even snel.

'Maas- en Swalmdal' bewijst dat het ook anders kan. En wat nog mooier is, 'De Zeumer' is het waard om te bewaren, omdat de inhoud bijzonder interessant is. Naast de jaarboeken, die uitgegeven worden, bevat 'De Zeumer' artikelen die niet verloren mogen gaan.

Daarom een dikke pluim op de hoed van de redactie, die steeds opnieuw (en op vaste tijden) de leden weet te verrassen, maar hiervoor wel enorm veel werk moet verzetten en vaak afhankelijk is van medewerking van anderen.

Maar het grote enthousiasme van de redactie spoort vaak ook anderen aan.

Moge dit zo blijven, ook in de komende jaren.

Sjra Vintcent

Kopij voor de eerstvolgende Zeumer (97-1) s.v.p. inleveren vóór 1 februari.

Zeumer 97-1 zal begin maart verschijnen.

Programma 1e halfjaar 1997

- 19 januari Kontaktmiddag Genealogie in de verenigingsruimte.
- 24 februari Jaarvergadering in de verenigingsruimte met na afloop een uitleg van de werkgroep Kruisen en Kapellen, aan de hand van dia's en/of foto's, aangaande hun werkzaamheden.
- 24 maart Lezing over kastelen en kasteelachtige behuizingen in ons werkgebied door Loe Giesen.
- 20 april Viering 75-jarig bestaan (op 8 december 1996) van ons verenigingsgebouw onder de titel: '75-Jaar Maedjessjoël oppe Ruiver'
- 27 april Bezoek aan in- en exterieur van kasteel Hillenraad o.l.v. Loe Giesen en Wiel Luys.
- 25 mei Fietstocht in de grensregio samen met IVN 'De Steilrand'.
- 29 juni Busexcursie naar Antwerpen.

Daar door omstandigheden de datum van een activiteit wel eens kan wijzigen, wordt U verzocht de infobladen en weekbladen goed te lezen of anders even contact op te nemen met iemand van het bestuur.

Bestuursmededelingen.

Eind oktober hebben de leden, waarvan de machtiging tot automatische incasso van de contributie nog niet ontvangen was, een acceptgirokaart ontvangen voor het voldoen van de contributie voor het jaar 1996. Van belang is dat deze contributie is voldaan voordat de presentatie van het jaarboek, eind november, plaatsvindt. Zoals bekend ontvangen alleen die leden die de contributie hebben voldaan, het jaarboek gratis.

De leden die de machtiging hebben verstrekt ontvangen uiteraard het jaarboek: hun contributie is deze maand afgeboekt van hun bank- of girorekening. Tot half november hebben bijna 100 leden het machtigingsformulier tot automatische incasso ingeleverd. Maak het U en ons gemakkelijk en lever ook Uw formulier nog in. U bent dan verzekerd van een prompte contributiebetaling en Uw vereniging wordt veel administratief werk en veel bankkosten bespaard. Is het formulier verloren gegaan, neem dan even contact op met de penningmeester Gerard Pubben, tel. 077-4743541.

Tentoonstellingen in de regio

Aangekleed ... gaat uit!

Vrouwenkleding in Limburg 1850-1950.

Limburgs Museum, Goltziusstraat 21, Venlo.

Te zien tot eind 1997.

Openingstijden: dinsdag t/m vrijdag 10.00 - 16.30 uur, zaterdag en zondag 14.00 - 17.00 uur.

* * *

Pronkjuwelen uit de schutterswereld.

Gemeentemuseum De Tiendschuur, Weert.

Te zien t/m 12 januari 1997.

Openingstijden: dinsdag t/m zondag 14.00 - 17.00 uur.

* * *

Processies in Nederland, België en Luxemburg.

Museum Jacob van Horne, Markt 7, Weert.

Te zien t/m 5 januari 1997.

Openingstijden: dinsdag t/m zondag 14.00 - 17.00 uur.

* * *

Genealogische kontaktmiddagen.

Dat de genealogie, een van de aandachtsgebieden van de heemkundevereniging, zich in een warme belangstelling mag verheugen, bleek de afgelopen jaren weer tijdens de genealogische kontaktmiddagen.

Niet alleen 'ervaren stamboomonderzoekers' maar ook mensen die een stamboom willen opzetten, maar niet goed weten hoe dit aan te pakken, wisten de weg naar het verenigingslokaal te vinden. Intussen heeft ook menigeen de mogelijkheid ontdekt om op de maandagavond van de aanwezige faciliteiten in het verenigingslokaal gebruik te maken.

Op deze dagen is eens te meer gebleken dat uitwisseling van gegevens en ervaringen heel belangrijk is bij het zoeken naar familiegegevens, zeker als het de periode vóór 1700 betreft. Ook waren er steeds lovende woorden voor de prachtige collectie naslagwerken die de vereniging bezit; met een beetje 'honkvaste' voorouders zijn al gauw 4 of 5 generaties in één middag op papier te zetten!

Tot slot een greep uit m.n. de 'oude' namen uit ons werkgebied waar onderzoek naar gedaan wordt: Aelen, Alers, Dorsers, Geraets, Hinssen, Killaars, Luttels, Misdorn, Olders, Peeters, Simons, Sloesen, Smeets, Stroeken, Thijssen en Trines.

Gezien de eerder genoemde belangstelling heeft de genealogische kontaktmiddag inmiddels een vaste plek verworven op de kalender. De eerstvolgende middag is in januari 1997.

Wim Hoezen

Onderzoek naar de watermolen van Maalbeek

Werden de zomermaanden van de afgelopen jaren door de leden van de werkgroep archeologie benut voor het bezoeken van archeologische monumenten en opgravingen in de ons omringende landen, deze zomer ging onze vrije tijd op in een gedeeltelijke opgraving van de watermolen van Maalbeek.

Aanleiding voor het archeologisch onderzoek

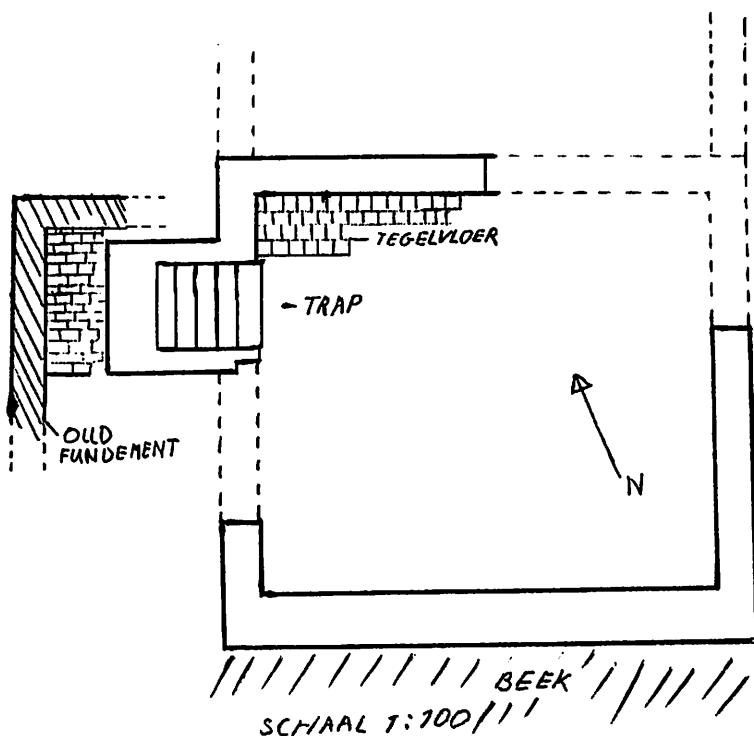
Dat in de omgeving van het café Maalbeek ooit een watermolen lag was reeds lang bekend. Echter naar de exacte ligging en vorm van het molengebouw was het tot voor kort gissen, hoewel de molen reeds in 1418 vermeld werd. De informatie die tot nu toe gepubliceerd was had voornamelijk te maken met de bewoningsgeschiedenis van de boerderij Maalbeek zelf (zie ook het artikel in jaarboek 12).

Het kappen van bomen en andere opruimingswerkzaamheden nabij het pand, maakten ons extra attent op mogelijke verstoring van bodemvondsten. Het was noodzakelijk om te trachten de ligging van de watermolen in kaart te brengen. Belangrijk hierbij was een kadastrale kaart uit ca. 1843 met daarop aangegeven de boerderij Maalbeek en de mogelijke watermolen. Deze laatste was aangegeven met een gearceerd blokje en een streepje in de daarbij gelegen beek. Gelukkig bleken de nieuwe eigenaren van Maalbeek uitermate geïnteresseerd in de geschiedenis van het pand en de watermolen. We kregen dan ook volop ondersteuning en enthousiaste medewerking om een archeologisch onderzoek te verrichten. Dit bood ons een prima gelegenheid meer over de molengeschiedenis te achterhalen.

Voorlopig resultaat

Hoewel het onderzoek nog niet geheel is afgerond willen we U toch alvast wat resultaten mededelen. Vijftien meter oostelijk van de hof Maalbeek werden de resten aangetroffen van een molengebouw met de afmetingen 7 x 6.5 m. Aan dit gebouw heeft zich aan de zuidzijde een waterrad bevonden

dat aangedreven werd door het water van de Molenbeek, die er vlak naast stroomde. De standplaats is uitermate gunstig door de ligging aan de voet van het hoogterras. Kwelwater dat onder langs het hoogterras tevoorschijn komt verzamelt zich in de Molenbeek, die vroeger onder langs de heuvelrug uitmondde in de molenvijver.

Tegenwoordig is de situatie echter danig gewijzigd: de molenvijver heeft plaats gemaakt voor een aantal vijvers, die uiteindelijk d.m.v. een duiker uitmonden in de beek die langs de boerderij Maalbeek stroomt. Het verval maakt het waarschijnlijk dat we te maken hebben met een bovenslagmolen d.w.z. dat het water van de bovenzijde het molenrad aandreef. Gezien de uitbraaksporen aan de noordzijde van het teruggevonden gebouw heeft hier waarschijnlijk nog een aanbouw

gezeten. De ondiepe fundering wijst wellicht op een schuur of iets dergelijks. In 1843 was deze, althans volgens het kadasterkaartje, al niet meer aanwezig. Nadat de molen vervallen was, heeft men in het begin van de tachtiger jaren van de vorige eeuw de molen afgebroken. Hierbij is veel puin in de kelder en in de waterwerken terecht gekomen. Daarna is de beek verlegd en heeft men deze dwars door het molengebouw laten lopen. Daardoor is een deel van het muurwerk verdwenen. Mogelijk houdt een en ander verband met de kleiwinning in de omgeving. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog heeft men de beek weer zijn oorspronkelijke loop gegeven.

Wat de ouderdom betreft kan aan de hand van het scherfmetaal geconstateerd worden dat dit molengebouw dateert uit de tweede helft van de 18de eeuw. Of de watermolen net als de boerderij Maalbeek in 1766 afbrandde is niet bekend en tot op heden zijn bij de opgraving ook geen sporen in deze richting gevonden.

Wel zijn er waarschijnlijk de overblijfselen gevonden van een oudere voorganger omdat naast de fundamenteën van de hierboven beschreven molen, nog oudere fundamenteën zijn aangetroffen. Beide molengebouwen overlappen elkaar gedeeltelijk, waardoor er van de oudere voorganger maar een restant is overgebleven. Nog niet duidelijk is uit welke tijd deze oudste molen dateert, maar een datering in de 16e eeuw lijkt op dit moment niet uit te sluiten. Gezien de aard van de funderingen moet het geen zwaar bouwwerk zijn geweest en kunnen we vooralsnog denken aan een of ander houten gebouw (vakwerk?) met stenen onderbouw.

Of ter plaatse ook nog de watermolen uit de 14e eeuw te vinden is, kan op dit moment niet beantwoord worden. In die tijd werd namelijk een watermolen in hout gebouwd en eventuele sporen, zo ze er mochten zijn geweest, zijn dan zelden nog aanwezig. In ieder geval wijzen de gevonden scherven van Elmpter aardewerk er op dat deze omgeving al in de 14e eeuw bewoond werd. Hetgeen dus al historisch vaststond wordt hiermee nog eens archeologisch bevestigd.

Historisch onderzoek

Inmiddels is gestart met een historisch onderzoek dat de resultaten zoals die bij de opgraving zijn gevonden, verder kan aanvullen of bevestigen. Dit archiefonderzoek heeft al vele nieuwe gegevens opgeleverd, met name uit de 19e eeuw. Zo is het nu mogelijk iets te zeggen over de omvang van de sluiswerken en het waterrad dat de molen aandreef. Onderzoek naar de geschiedenis voor de Franse tijd (1795-1815) wordt bemoeilijkt doordat dit gebied destijds tot Gulik behoorde (Belfeld was Gelders territorium). Voor onderzoek moet men naar het Hauptstaatsarchiv Düsseldorf. Mogelijk dat contacten die momenteel worden gelegd met Duitse onderzoekers, ons verder op weg helpen.

De resultaten van dit archeologisch en historisch onderzoek zullen naar alle waarschijnlijkheid aanleiding geven tot een publicatie, mogelijk in één van de komende jaarboeken van de heemkundevereniging.

Twan Ernst

De Offenbeekse Boys

Naast de huidige voetbalvereniging Reuver, die in 1928 werd opgericht, kende Reuver in het verleden ook nog een tijd lang de voetbalverenigingen Lord en Offenbeekse Boys. Wij kregen van de Offenbeekse Boys, de club die in café Marja en Sjra Teunissen-Simons aan de Keulseweg in Reuver-Offenbeek werd opgericht, de notulen uit de jaren 1937-1939 onder ogen. Wie Schoeren, die ook scheidsrechter was, tekende destijds als secretaris van de club het een en ander op in een heel eenvoudig schrift.

Uit de aantekeningen blijkt, dat Offenbeekse Boys in het seizoen 1936-1937 met slechts vier punten op de laatste plaats eindigde.

Een jaar later, in het seizoen 1937-1938, veroverden de Boys in de 1e klasse Noord A een vijfde plek. Achttien gespeelde wedstrijden leverden zeventien punten op. Het doelgemiddelde was 55-70.

Uit de notulen blijkt wel dat Offenbeekse Boys, vaak met veel moeite, slechts één elftal op de been kon houden. Daarom werd tijdens een vergadering op 12 mei 1938 besloten de voetballers die voor een wedstrijd niet kwamen opdagen een boete op te leggen van tien cent en hen bij een volgende wedstrijd niet op te stellen. Tijdens de rondvraag vroeg de heer Giesen of hij tijdens wedstrijden met een ijswagen langs het veld mocht staan. Dit werd toegestaan.

De leden G. Timmermans en H. v.d. Hagen meenden dat het goed was om op een dag in de week te trainen, waarop men besloot om op donderdagavond, aanvang half acht, voor een wekelijkse training bijeen te komen. M. a.d. Boom meende dat het beter was om de contributie zoveel mogelijk tijdens wedstrijden te innen. Het bestuur vond dit een goed idee, daar dan ook de scheidsrechter zijn centen kon beuren.

Onder voorzitterschap van M. a.d. Boom werd op 11 augustus 1938 vergaderd en toen deelde de secretaris mee, dat de vereniging 'goed bij kas zat'. Dit was te danken aan de leden M. a.d. Boom en G. Verdeuzeldonk, die samen ongeveer

dertig donateurskaarten hadden verkocht. De vergadering werd door tien leden bijgewoond en met negen stemmen vóór en een tegen werd besloten om weer in competitieverband te gaan spelen. Offenbeekse Boys wist in 1938 zelfs leden uit Venlo en Tegelen aan te trekken.

A. Gramme uit Venlo en H. Westheim uit Tegelen kwamen de club versterken, maar tijdens een vergadering op 10 november 1938 werden L. Westheim, H. Westheim, G. Wanten, Gramme en Giesen van de ledenlijst afgevoerd.

Zij waren toen ook niet op deze vergadering komen opdagen.

Een foto van Offenbeekse Boys uit die jaren met op de bovenste rij van links naar rechts: Pierre a.d. Boom, Koos Simons, Jo Simons, Sjra Teunissen en Wieke Schoeren. Midden: Wiel a.d. Boom, Lei Reimes (van Brustes-Marie) en Wiel Bremmers. Onderste rij: Louis Cromptvoets, Tonie Peeters en Jan a.d. Boom.

De overige aanwezige leden beloofden zoveel mogelijk tijdens wedstrijden te komen spelen: 'Dit voor behoud van onze vereniging'. Enkele weken later, tijdens een vergadering op 1 december 1938, notuleerde Wie Schoeren het volgende: 'De Vereeniging Offenbeekse Boys heeft zich uit competitieverband teruggetrokken per den 31 Jan. 1939.

In het seizoen 1938-1939 werden gespeeld 7 wedstrijden, waarvan 1 werd gewonnen tegen Jupiter 2 met 3-2 in Reuver.

In dit zelfde seizoen kwam de v.v. Offenbeekse Boys 2 maal niet op tegen M.G.S. 2 in Venlo en 1 keer in Roermond tegen R.F.C. 3. In kas moet zich nog bevinden een bedrag van pl.m. f 10,-.'

Sjra Vintcent

Dataschurk op Internet

In de vorige Zeumer schreef ik over wat er al niet via Internet te bemachtigen viel.

Ook dat ik, tijdens een bezoek aan het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch in verband met de Bossche Protocollen, op dezelfde studiezaal het kaartsysteem van Dataschurk al even had ingekeken.

Op Internet echter zien we in Dataschurk, met wat fantasie, hele gezelschappen de revue passeren, als in een toneelstuk, dat wat overdreven lijkt.

Voor al door de mooie benamingen, maar ook met vreselijke straffen voor, naar huidige begrippen, soms kleine vergripen. Alvorens op de inhoud van het bestand in te gaan is het nodig om enige gegevens uit de introductie over te nemen.

De rechtspraak

De criminele records maken deel uit van de archieven van de Schepenbank van 's-Hertogenbosch.

In de periode tussen 1550 en 1803 werd hiervan ongeveer 25 meter voor het nageslacht bewaard.

De uitvoering van de rechtspraak werd al van oudsher toegepast door de schepenen.

Niet alleen had de schepenbank de bevoegdheid in burgerlijke en vrijwillige zaken recht te spreken, maar ook in geval van grote misdrijven.

Dit betekende dat lichamelijke bestraffing en ter dood veroordelingen konden worden opgelegd.

De schepenbanken in de regio's, waarvan 's-Hertogenbosch de hoofdstad was, die niet deze bevoegdheid hadden, stuurden deze zaken naar Den Bosch.

De Hoge Heerlijkheden waren zelf bevoegd in grote zaken en droegen deze niet over aan de Bossche Schepenbank.

In Den Bosch werden de verdachten vastgehouden en ondervraagd in de Gevangenpoort. Er was geen echte gevangenis. Dus bleven zij, behoudens enkele uitzonderingen, alleen in voorarrest.

De rechtspraak door de Vierschaar vond plaats in het stadhuis .

De verdachte kon worden veroordeeld tot een straf variërend van een lichte boete tot verbranding op de brandstapel. Een straf, die regelmatig werd gegeven, was verbanning. Deze straf werd waarschijnlijk vaker in 's-Hertogenbosch toegepast, dan in steden die in het bezit waren van een gevangenis.

Rijke bron

De dossiers in Dataschurk variëren van een summiere aantekening tot grote pakketten en vertellen ons niet alleen veel over misdaad, maar de verhoren geven ons ook een kijkje in het leven in de stad en de plattelandsgemeenten, die totaal verschillen van de maatschappij, waarin wij nu leven.

Verdachten en getuigen werden gehoord, klerken maakten hier aantekeningen van.

De onderzoeker zal veel ontdekken betreffende beroepen en arbeid, de relatie tussen jong en oud, de structuur van plattelandsgemeenschappen en de elite, die probeerde oude tradities te verzwakken.

Zo laten deze bronnen ons iets zien van de strijd van mensen in tijden van pest, hongersnood en oorlog. Ook vertellen ze ons iets over vreugde en verdriet bij feesten, trouwerijen en begrafenissen.

Misdaad en straf

Hieronder volgt een opsomming van misdrijven met de daarop volgende straffen:

Kleine vergrijpen:

- zijn behoefte doen in de waterput op het marktplein 9 stuivers
- dode dieren in diezelfde put gooien 9 stuivers
- het open zetten van ramen en deuren
van uw met pest geïnfecteerde huis 20 stuivers
- het verkopen van een vergiftigd rund 23,5 stuiver

Misdaden:

- bigamie:

iemand, die twee vrouwen trouwde, werd verbannen uit de stad en het omliggende land; tevens werd hij aan de schandpaal gesteld

- meineed:

afhakken van de wijs- en middelvinger

- reizen en leven in een bende van criminelen:

een pak slaag met de zweep, brandmerken en verbanning

- ketterij:

ketterij was een zeer ernstig vergrijp. Soms werd er alleen een kruis gebrand in het gezicht van de ketter. Soms werden zij onthoofd, zoals Joest die Potbacker, die werd onthoofd in 1533. Meestal werden zij op de brandstapel gezet. Om te voorkomen, dat zij zouden spreken werd een gloeiende pin door hun tong gestoken.

- diefstal:

soms werden de ogen uitgestoken, maar als hij geweld had gebruikt, dan werd hij gehangen.

Soms werd alleen een hand afgehakt.

- brandstichting:

brandstichters werden bijna altijd verbrand, maar soms liet men ze verdrinken.

Zelfs bedreiging met brandstichting was genoeg.

- moord:

moord betekende altijd de doodstraf

- moord met voorbedachten rade:

de straf op dit misdrijf was radbraken en vierendelen

Natuurlijk kon er geen straf uitgevoerd worden zonder bekentenis. Als de verdachte niet wilde bekennen, dan werd tortuur toegepast (foltering op de pijnbank).

Dataschurk is een rijke bron gebleken, waarvoor men, door Internet, niet meer naar Den Bosch hoeft te reizen, tenzij een bepaald geval tot een diepere studie van het hele dossier uitnodigt. Maar dan heeft men intussen al heel wat reistijd bespaard.

Over de structuur van de gegevens kan nog gezegd worden, dat die zich in de meeste gevallen vanzelf wijst. Met bijzonde-

re aantekening, dat de geboorteplaats, die de verdachte opgeeft, soms moeilijk te traceren is, speciaal wat betreft de plaatsen gelegen buiten de Republiek.

Als woonplaats wordt soms meer dan een plaats opgegeven. Wat leeftijd betreft, wist men zeer vaak de eigen leeftijd niet. Onder 'beroep' wordt meestal geen exact beroep genoteerd, maar een opsomming van activiteiten. Het hebben van meer dan een beroep is heel gewoon.

Als bij religie 'heiden' of 'Egyptenaar' vermeld wordt, dan spreekt men over zigeuners.

Als plaats van het misdrijf zien we vooral bij vagebonden vaak meer dan een plaats.

Eerste selectie

In deze eerste selectie, komen we o.a wat veroordelingen en uitvoering van de straffen tegen in het Roermond van rond 1700. (Record 271)

Maar we beginnen met een dossier dat de herinnering aan onze juni-excursie weer oproept.

Bij het lezen van wat er zich afspeelde in de tijd, dat de Spanjaarden zich ophielden in Den Bosch en de Bommelerwaard, stond de bustocht van Den Bosch naar kasteel Ammersoyen in de Bommelerwaard via Hedel, mij weer voor de geest. De inhoud van dit dossier past mooi bij het hoofdstuk uit de 'Kronieken van Spaansche Soldaten', dat ik had overgenomen in het documentatie-materiaal bij deze excursie.

* * *

Record	1510
Dossier	061-04
Jaar	1580
Verdachte	Aartsen
Voornamen	Aart
Geboorteplaats	Megen
Woonplaats	's-Hertogenbosch
Leeftijd	24 ca
Geslacht	m

Beroep 1	smid
Beroep 2	soldaat
Misdrijf 1	verraad
Plaats misdrijf 1	Hedel
Plaats misdrijf 2	's-Hertogenbosch
Datum vonnis	1580 november 18
Straf 1	verbanning-eeuwig

Opmerkingen:

Verdachte is smidsknecht geweest bij Peter Jansen van Aarle-Beek aan het Hinthamereinde.

Wegens gebrek aan werk naar Megen vertrokken, waar hij dienst nam in het leger van Locre en Kapitein Cleerhagen.

Wordt verdacht van betrokkenheid bij de aanslag op 's-Hertogenbosch op kerstavond / Alrekinderendag 1579.

Verdachte noemt nog enkele andere namen van betrokkenen uit 's-Hertogenbosch:

Lambert de Verckenbesiender en Huybrecht de Hovenier en Geraerd de Caerdensetter.

Bij beraming van de aanslag bevond het leger zich te Hedel, of in de Bommelerwaard.

De aanslag ging niet door omdat het gerucht ging dat er zich veel Spanjaarden te 's-Hertogenbosch zouden bevinden.

Verdachte spreekt van een betrokkenheid bij de aanslag van 100 tot 300 Bosschenaren.

Verdachte is in ondertrouw met Mechteld Witmoes.

Het (summiere) dossier bestaat uit verhoor van verdachte die het plan uit de doeken doet en een rekwest met kantbeschikking betreffende ontslag uit de gevangenis.

* * *

De records 271 en 709 betreffen Limburgers afkomstig uit resp. Heythuyzen en Venlo:

Record	271
Dossier	099-23
Jaar	1707
Verdachte	Adams
Voornamen	Abram Dirks

Bijnamen	Schele Adam
Geboorteplaats	Heythuysen
Leeftijd	22
Geslacht	m
Beroep 1	soldaat-gedeserteerd
Burg.Staat	ongetrouwd-bijzit
Misdrijf 1	vagebonden
Misdrijf 2	doden-schieten
Misdrijf 3	inbraak
Misdrijf 4	diefstal
Plaats misdrijf 1	Vierden
Plaats misdrijf 2	Somer
Plaats misdrijf 3	Liess
Slachtoffers	doodschieten van een ruiter
Medeplichtige	Jenneke, zijn bijzit en Bernardus Grol (zie record 709 165-11)
Bende	ja
Tortuur	ja

Opmerkingen:

Verdachte pleegde vele inbraken in Rijnland en opereerde in de bende van de Zwartmakers.

Heeft een ruiter doodgeschoten, verkrachtte ene Griet. In dossier worden medeplichtigen genoemd:

Jan van Hulten alias Zwarte Jan, die te Roermond is gehangen,

Pieter Jacobs, alias Grote Peer (te Roermond geradbraakt),

Jacobus Cornelissen (te Roermond gehangen - een neef van Adams),

Schele Cobus, te Roermond gehangen,

Lambert Klein Toontje,

Hendrikus Brant (te Kempen onthoofd),

Willem de Cruiter, Schele Govert, Drieske van de Berg en Matthijs.

Waarschijnlijk is de oom van de verdachte, Jacobus Cornelissen, te Roermond voor misdrijf van verdachte gehangen. Bijzit Jenneke loopt in manskieren.

Van de medeplichtige Venlonaar Bernardus Grol is een apart dossier:

Record	709
Dossier	165-11
Jaar	1707
Verdachte	Grol
Voornamen	Bernardus
Geboorteplaats	Venlo
Leeftijd	40
Geslacht	m
Misdrijf 1	bedelarij
Misdrijf 2	heling
Misdrijf 3	inbraak
Plaats misdrijf 1	Someren
Plaats misdrijf 2	Mierlo
Plaats misdrijf 3	Dalen
Medeplichtige	Abraham Dirks Adams, alias Schele Adam en bijzit van Adam: Jenneke (zie record 709 099-23)

Opmerkingen:

Soldatenkind, medeplichtige Adams behoort tot de Zwartmakers.

* * *

Al met al een aardig tijdsbeeld, maar men kan zich ook voorstellen, dat het zeker mogelijk is, dat men in Dataschurk gegevens vindt die de eigen familie betreffen.

Zowel onder de daders als onder de slachtoffers.

We zoeken verder op:

<http://www.xs4all.nl/-deforte/datas.htm>

Coby Klinkhamer-van den Assem

Belfeld 100 jaar geleden

O K T O B E R

De Commissaris der Koningin bracht maandag de 26e een administratief bezoek aan de gemeente. Aan de halte Belfeld werd de Commissaris door de gemeente-autoriteiten opgewacht. Buiten het station stond de zangvereniging en de schutterij. Onder het lossen van vreugdeschoten ging de stoet naar het versierde gemeentehuis. Na afloop van de ambtsbezigheden bracht de Commissaris een bezoek aan de school, de kerk en aan de fabriek van de firma Houben & Steegh.

NB. de totale kosten van het bezoek (o.a. één ton bier die de gemeente schonk aan zangvereniging en schutterij) bedroegen voor de gemeente f 18,56.

* * *

Het reinigen, vullen met olie en aansteken van de straatlantaarns, wordt opgedragen aan Anton Felten voor f 12,- 's jaars, onder de voorwaarde de lantaarns dagelijks aan te steken van half oktober tot half februari. Daarnaast moeten met kermis, vastenavond en nieuwjaarsdag de lantaarns langer branden en dus met meer olie gevuld worden.

N O V E M B E R

De heer L. Wolters uit Venlo, op jacht te Belfeld, had het geluk een zeldzaam witte haas te schieten.

D E C E M B E R

Door B en W wordt de tol op de weg van het dorp Belfeld naar Malbeek voor 4 jaren ad f 445,- verpacht aan de landbouwer Johannes Lankes.

Wim Hoezen

Aanwinsten bibliotheek

- * Acta of the 12th international congress on ancient bronzes, Nijmegen 1992 (Nederlandse archeologische rapporten; nr. 18)
- * M.P.C. Bremmers
Gemeentelijke monumentencommissies in de praktijk: Een onderzoek naar de samenstellingen en het functioneren van gemeentelijke monumentencommissies.
- * Mareike Brouwer
De Romeinse tijd in Nederland.
- * A. Burkij-Bartelink
Antiek speelgoed.
- * Cafés in Swalmen, vroeger en nu. Verzameld door Wim Perriëns
- * Jan Derix
Naam & faam: zeventig jaar Briefhouder- en Metaalwarenfabrieken Egidius Janssen N.V.
- * Ada van Deijk
Monumentale kerkgebouwen: Architectuur en inrichting van Nederlandse bedehuizen. Brochure uitgegeven naar aanleiding van de Open Monumentendag 1996.
- * Echter Landj: Heemkundige bijdragen over Echt en omgeving, deel 5.
- * Eleonore Föhles
Kulturkampf und katholisches Milieu, 1866-1890 in den niederrheinischen Kreisen Kempen und Geldern und der Stadt Viersen.
- * Heimatbuch des Kreises Viersen 1996.
- * Heimatkalender des Kreises Heinsberg 1996.
- * Guido van Herten
Voor hetere vuren: kroniek over de Belfeldse brandweer.
- * P.J. van der Horst
Redactiewijzer: Praktische handleiding voor het taalkundig en typografisch verzorgen van teksten.
- * Jaarverslag 1994 van de Historische Werkgroep Arcen-Lomm-Velden.

-
- * Jaarverslag 1994 van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.
 - * Limburgensia: Nieuwe aanwinsten door de Stadsbibliotheek Maastricht verworven in de jaren 1994 en 1995, deel 15.
 - * Maas- en Swalmdal: Jaarboek 14 (1994).
 - * Middeleeuwse kasten in Limburg: Verschijningsvormen van het kasteel, zijn adellijke bewoners en hun personeel. Uitgave bij de gelijknamige tentoonstelling in het Limburgs Museum.
 - * Niederrheinisches Jahrbuch Band 17 (1995): Beiträge zum Natur- und Landschaftsschutz II.
 - * Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg: Symposium en overzichtstentoonstelling op 2 september 1994 in het Gouvernement te Maastricht
 - * Het nieuwe Limburg: Herstructurering en ontwikkeling. Red. J. Soeters, H. Spoormans, R. Welten.
Op tal van onderwerpen wordt hier de geschiedenis van Limburg van de laatste 25 jaar beschreven.
 - * Marcel Overbeek
Industrieel erfgoed: Een monumentaal portret van bedrijvig Nederland. Brochure uitgegeven bij de jaarlijkse Open Monumentendag.
 - * Arie Peddemors en Arnold Carmiggelt
Archeologie van middeleeuws Nederland.
 - * Publications 1995. Jaarboek van Limburgs- Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, deel 131.
 - * Jan Renkema
Schrijfwijzer. Dit boek wil een hulpmiddel zijn voor het samenstellen van een (historische) publicatie.
 - * Roerstreek '96. Jaarboek 28 van heemkundevereniging Roerstreek.
 - * R.B.F. van der Sloot
Middeleeuws wapentuig.
 - * Leo Verhart
De prehistorie van Nederland.

Twan Ernst

Volksvoeding 1874

Gemeente Beesel.

De grond over het algemeen, is zanderig en droog. Slechts enkele drooggelegde moeras en broekgronden zijn kleiachtig. De landbouwer en zijn dienstpersoneel, de boerenarbeider en zijn gezin, de handwerkslieden, allen volgen bijna denzelfden leefregel (fabrieksarbeiders zijn er niet).

Hun morgeneten is gewoonlijk koffij met zwart roggebrood, terwijl voor de kinderen en min volwassen, meer van melkerij wordt gebruik gemaakt.

Het middagen bestaat uit aardappelen met groentens, boonen, erwten naar gelang het seizoen, weinig varkensvleesch en de overoud gebruikelijke spekkoeke (boekweitmeel tot koek gebakken met spek daarin).

Het avondeten bestaat bijna onveranderlijk op alle werkdagen uit aardappelen en karnemelk.

Deze voormelde klasse, maakt bijna uitsluitend gebruik van varkensvleesch, meer of minder naar gelang van hunne welvaart en goedheid.

Bij de gegoede klasse wordt meer gebruik gemaakt van rund en kalfsvleesch.

De hoofddrank is het bier, hetgeen meer versch dan oud gedronken wordt. Van sterken drank wordt weinig gebruik gemaakt, misbruik komt zelden voor.

Van al de broodsoorten wordt het rogge zwartbrood het meeste gebruikt. De rogge wordt zoo van den molen, met zuurdeessem aangezet en tot brood bereid.

De voeding van het kind in zijn eerste levensjaar is hoofdzakelijk de moedermelk. Het surrogaat is suikerwater en koemelk.

*Beesel 7 December 1874
Burgemeester en Wethouders.*

*Geneeskundig Staatstoezicht
in Limburg.*

Bron: GA Beesel inv.nr. 230.

Zomaar een bidprentje

Typ. Gebr. LOCKUM Roermond.

Ook bidprentjes bevatten weleens fouten. Meestal betreft het dan een verkeerde datum. Dat de achternaam van de overledene foutief op het prentje staat, komt echter niet zo vaak voor. Hier is de naam al eens door iemand gecorrigeerd in Coorens. Lag het aan de Roermondse drukker? Want een plaatselijke drukker, maar die was er waarschijnlijk niet, had de correcte naam *kunnen* weten. Maar misschien was er wel een heel andere reden...

Wim Hoezen

Georgiërs in Reuver (1944)

In het boek "De laatste loodjes wogen zwaar...Reuver en Beesel, bezetting-verzet-bevrijding", uitgekomen in 1985 bij gelegenheid van de 40-jarige bevrijding, stond een foto van een viertal Georgiërs, die met nog een aantal andere landgenoten in april 1944 in de meisjesschool te Reuver verbleven. Het waren mannen uit het door Rusland ingelijfde Georgië. Zij meenden tijdens de oorlog kans te zien om wraak te nemen op Rusland door zich vrijwillig bij het Duitse leger te melden. De Duitsers vertrouwden hen echter niet en zetten deze Georgiërs niet in tegen de Russen. In Nederland werden zij ingezet voor bewaking van Duits materieel. In Reuver konden deze Georgiërs zich vrij bewegen en ondanks dat zij Duitse uniformen droegen (zonder eretekenen), kregen zij contact met Reuverse inwoners. Zij bezochten er zelfs café's en leerden bij Reuverse mensen fietsen.

Vanuit Reuver werd de groep naderhand overgebracht naar Bommel bij Nijmegen. Daar kregen zij weer onderdak in een school.

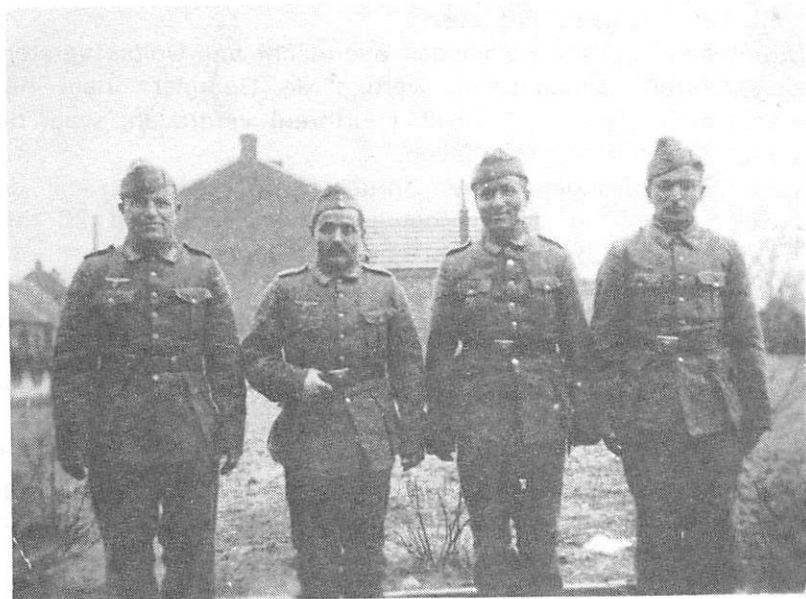
Na de oorlog waren wij benieuwd waar deze Gerogiërs uiteindelijk gebleven zouden zijn. Wij informeerden bij de gemeente Bommel, maar daar was niets bekend over hun bestemming na het verblijf in het Gelderse dorpje. Wel werd na de oorlogsjaren duidelijk dat praktisch alle Georgiërs die in Nederland verbleven, door de Duitsers naar het eiland Texel waren getransporteerd. Daar kwamen tijdens hun opstand tegen de Duitsers, van 6 april tot 20 mei 1945, honderden Georgiërs om het leven die naderhand op een erekerkhof begraven werden.

Rebellie

Begin 1995, een halve eeuw na het einde van de oorlog, waren wij op het eiland Texel en uiteraard bezochten wij het kerkhof aldaar. Misschien zouden wij er bekende namen tegenkomen van de groep die in Reuver was. Abak, Digran, Zariko en Heik, zo herinnerden wij ons hun voornamen. Op de

begraafplaats 'Loladse', zagen wij verschillende massagraven met een monument erop. Op een groot bord werd het trieste moment van de opstand vermeld.

"Hier rusten 476 Georgiërs, die bij de opstand van 6 april - 20 mei 1945 tegen de Duitse bezetters van Texel zijn omgekomen. Schwalwa Loladse was hun commandant. De hier begraven Georgiërs behoorden tot de duizenden die door de Duitsers tijdens de "Blietzkrieg" in 1941 en 1942 krijgsgevangen waren gemaakt. Door de zeer slechte behandeling die zij in krijgsgevangenschap kregen, waren velen uit lijfsbehoud genoodzaakt in Duitse militaire dienst te treden. Zo werd het 822e Georgische Bataljon Infanterie gevormd, dat op 6 februari 1945 op Texel aankwam.

Vier van de Georgiërs (Abak, Digran, Zariko en Heik) tijdens hun verblijf in april 1944 te Reuver.

Het bataljon bestond uit ongeveer 800 Georgiërs en ongeveer 400 Duitsers en stond onder commando van de Duitse majoor Klaus Breitner; slechts enkele officieren kwamen uit Georgië. Toen duidelijk werd dat de oorlogstoestand voor de Duitsers hopeloos was en het bataljon opnieuw overgeplaatst zou worden (men vreesde naar het oosten van Nederland) kwamen de Georgiërs onder leiding van Schwalwa Loladse in de nacht van 5 op 6 april in opstand.

De rebellie begon op 'Texla' bij Den Burg en breidde zich weldra uit over een groot deel van het eiland. Aanvankelijk leek de opstand te slagen. Honderden Duitsers vonden de dood, maar de belangrijkste militaire bolwerken, de Noordbatterij (Paal 28) en de Zuidbatterij (Paal 9) bleven in Duitse handen.

Vanuit Den Helder en de Zuidbatterij op Texel werden in de namiddag van 6 april Den Burg, Oudeschild en De Waal onder vuur genomen. De gevechten van 6 april tot 20 mei kostten bijna 100 Texelaars het leven.

Doordat vanuit Den Helder een overmacht van Duitse versterkingen werd aangevoerd, werden de Georgiërs naar het meest noordelijke deel (bij de vuurtoren) verdreven, waar de laatste strijders zich overgaven.

Veel opstandelingen waren intussen ondergedoken bij de Texelse bevolking. Na de bevrijding van Texel, op 20 mei 1945, keerden 236 man naar hun vaderland terug."

Tot zover de geschiedschrijving. Het zal altijd een vraagteken blijven of de 'Reuverse' Georgiërs op het erekerkhof op Texel begraven liggen of behoorden tot de groep van 236 die naar Georgië konden terugkeren...

De al wat ouderen onder ons zullen zich deze 'Russen, zoals ze tijdens hun verblijf in Reuver genoemd werden, ongetwijfeld herinneren en misschien vinden zij dit stukje oorlogsgeschiedenis, ook na een halve eeuw, interessant.

Sjra Vintcent

Limburgs Dialek.

Jónge, jónge, zegk is mich det zuchte,
ich had warempel waal wille vluchte.

Ich zegk dich dit mit vuuël respek
veur 't sjoeën Limburgs dialek.

Mer nogmaols, en 't is wörkelik waor,
het exame is veur mich te zijwaor.

Mit Frans en Ingels in 't verleeje,
höb ich ech neet zoevuuël geleeje.

Vergaef mich, de wil waas good,
mer 't Limburgs zit mich neet in 't blood.

Zr. Maria-Cecile v.d. Bungelaar
(Ruiver, 1985)

Officialaat Bisdom Roermond (5, slot)

8 juni 1747 t/m 7 juli 1747

BEESEL - Petrus Erckens voert een proces tegen Joannes Sanders, regulier kanunnik uit Besel; inzet niet duidelijk. Beiden betalen de gerechtskosten.

5 juli 1747 t/m 17 juli 1747

BEESEL - Margaretha Thijssen uit Beesel voert een proces tegen Godefridus De Haen wegens een huwelijksverbod. In de stukken aanwezig alleen een kopie van een akte waarbij Margaretha afziet van haar vordering.

22 februari 1749 t/m 5 maart 1749

SWALMEN - De promotor voert een proces tegen Sibilla Schrijnewerckers uit Swalmen. Ze is begin 1749 officieel verloofd voor de pastoor van Swalmen, waarna het voorgenoemen huwelijk drie maal is geroepen. Nu komen ze echter niet omdat zij zonder enige opgaaf van reden weigert te trouwen. Alleen supplek en citatio.

23 augustus 1753

BEESEL - Joannes Reijnders uit Besel voert een proces tegen Maria Beurskens aldaar. Joannes kende Maria al van vroeger maar is in het verleden enige tijd naar Holland geweest en is getrouwd teruggekeerd. Zijn echtgenote is nu in de kraam overleden. Reijnders is hierna weer bij Maria Beurskens gekomen en heeft met haar gevrijd en haar zwanger gemaakt op het kasteel van Besel, waar hij pachter ('de baas') was en zij dienstmeid. Maria heeft nu huwelijksverbod ingesteld.

15 oktober 1754

ASSELT - Leonardus Gerardts, metselaar uit Breyell, voert een proces tegen Maria Peters uit Asselt. Gerardts is met haar verloofd en vraagt verbod tegen een eventueel ander huwelijk van haar. Alleen supplicatie.

20 juli 1763 t/m 6 oktober 1763

SWALMEN - Eerwaarde J.J. Cox te Swalmen en kanunnik P.A. van Dunghen voeren een proces tegen de personen die hen belasterd hebben. Hen is schandelijk gedrag verweten.

20 februari 1764 t/m 30 januari 1765

SWALMEN - Angelina Geerits uit Swalmen voert een proces tegen Joannes Geeradts aldaar. Zij beweert dat beiden verloofd zijn en dat zij zwanger is van hem. Dit laatste bekent hij, doch niet de trouwbelofte, waarop eiseres vier liefdesbrieven inlevert waaruit zijn trouw wel duidelijk blijkt.

25 oktober 1764

SWALMEN - De promotor voert een proces tegen Aldegundis Meuters uit Swalmen. Zij bekent dat zij onder belofte van trouwen ontucht heeft bedreven met de koster van Swalmen; zij vraagt vermindering van straf.

12 februari 1767

BEESEL - J.B. Wachter, secretaris van De Collignon, voert proces tegen Gertruda van Oeyen uit Besel. In strijd met eerdere huwelijksbelofte wil Gertruda nu gaan trouwen met Gerardus Gootsen. Wachter stelt hiertegen verbod in. Alleen supplicatie.

De maand wordt in deze bron niet genoemd; Gertruda trouwde echter te Beesel 17-2-1767 met Gerardus Goossens.

18 september 1769

SWALMEN - De promotor voert een proces tegen Henricus Heijnen en Getruda Hermans uit Swalmen wegens 'forticatonis sub eodem tecto'. Zij bekennen en vragen strafvermindering.

23 juli 1776

SWALMEN - Joannes Martinus van Mulbracht, weduwnaar uit Roermond, voert een proces tegen Maria Gertrudis van Roy, weduwe van Lambertus Mannay. Beiden zijn bij de pastoor geweest voor het huwelijksexamen. Van Mulbracht is

naar Hillenraad geweest om de dispensatie te halen.

3 april 1788 t/m 12 april 1788

SWALMEN / BEESEL - Maria Schrijnewerckers uit Swalmen voert een proces tegen Petrus Janssens uit Besel inzake zwangerschap. Maria doet een verzoek tot huwelijksverbod maar later bericht Janssens over een akkoord en verkrijgt hij opheffing.

15 mei 1792

BEESEL - Agnes Naus voert een proces tegen Jacobus Bongaerts uit Besel. Agnes is op 68-jarige leeftijd getrouwd met de weduwnaar Bongaerts, wonend 'in den Busch' te Besel met drie kinderen. Ze wordt door hem mishandeld en als een beest opgesloten in de schuur. Aangezien geen verbetering te verwachten is, is ze van hem weggegaan en vraagt zij scheiding aan van tafel en bed.

Loe Giesen

NB: Zoals de meeste lezers zullen hebben ervaren, bevatten de processen die voor het Officialaat werden gevoerd, heel wat latijnse termen. Deze zijn hier vaak niet vertaald. De reden hiervoor is, dat werkelijk geïnteresseerden bij het opvragen van deze archiefstukken sowieso tegen deze lastige formuleringen aanlopen. Wie in de hierboven genoemde stukken duikt, doet dit dan ook het beste gewapend met een goed latijns woordenboek.